

Isten ma parancsol nekünk. Hozzánk szól, öregekhez és fiatalokhoz - légy erős és bátor. Ne ijedj meg és ne rettegj - a ránk leselkedő ismeretlen ezer csapdát takar, de ha életünkben ott van Isten, szavát táplálja a bennünk szunnyadó erő.

A választott nép is vesztett csatát, hűtlenségért mindenkor nagy árat fizetett. Bizonytalan válságos időben élünk, gyermekeink jövőjének kilátástalansága elkeserít sokunkat, naponként megpróbálva hűségünket, de csatát nem szabad vesztenünk! Lelki szellemi hadosztállyá kell fölzárkoznunk, és akkor felvehetjük a harcot, akkor munkánkat siker koronázza. Kisebbség vagyunk, de kultúránk, egyistenhitünk, együvé tartozásunk tudata erőt, bátorságot ad a küzdelemhez.

A Józsué vezette nép sem volt számban jelentékeny de hitben egyek voltak. Keserves tapasztalatok árán tanulták meg, mit jelent kisebbségben élni és megmaradni. Egy nemzedék cserélődött ki a pusztai vándorlás során, de ez a nép egyistenhitével országot alapított, csodálatra méltó kultúrát teremtett, és hiába volt megtorlás, népiirtás, az egyistenhit mai napig megtartotta őket.

Isten mindig velünk van, nem ő hagyott el, mi hagytuk el Istenünket, mi bizonytalankodunk az élet kusza ösvényein, rettegünk, mert eltévedtünk, irányt veszítettünk. Lelki életünk mutatója templomainkra irányul, érezzük, tudjuk, hogy innen kell elindulni és ide kell visszatérni, mert hitet, erőt, bátorságot munkánk végzéséhez csak Istentől kaphatunk. Templomaink ott magaslanak iskoláink mellett, a templom- és iskolapadokban teremthetünk gyermekeinknek jövőt.

Iskoláinknak, templomainknak erős és bátor fiakra van szüksége, hogy atyáink örökségétől se jobbra se balra el ne térjenek. Óh, adja a gondviselő Isten, hogy ifjaink hűséges munkáját siker koronázza, hogy erős hittel, bátran tegyenek bizonyosságot arról, hogy szülők és tanárok sokéves munkája nem bizonyult hiábavalónak.

Bár zord a harc, megéri a világ,/ Ha az ember az marad, ami volt:/ Nemes, küzdő, szabadlelkű diák". Amen.

Dr. JOHN BUEHRENS

A KÖZÖSSÉG SZELLEME*

1Kor 12,2-11; 13,13

Üdvözlöt hozok testvéregyházközségeitektől, a bostoni King's Chapel gyülekezetétől; üdvözlöt hozom a több mint ezer unitárius gyülekezetnek és az Unitárius Univerzalista Egyháznak, amelynek elnökeként szolgálok. Történelmetek a mi történelmünk, hitetek a mi hitünk, kihívásaitok a mi kihívásaink.

Egy mai példázatban szeretném elmondani azt a kihívást, amellyel mindannyian szembe kell néznünk, s amelyet először a nagy zsidó tanító, Martin Buber mondott el. Az újkor kezdetén, abban az időben, amikor ez a templom épült, közel kétszáz éve, egy forradalmi korszak kezdődött el. Ebben az időben, Amerikában és Franciaországban három eszmény uralkodott: a szabadság, az egyen-

* Elhangzott a kolozsvári belvárosi templomban 1994. júl. 17-én; angoltól fordította dr. Szabó Árpád

lőség és a testvériség. Ma ezt az utóbbit rokonság szellemének hívhatnánk, amelyben mindannyian kötődünk egyik a másikhoz, vagy egyszerűen így nevezhetnénk: a közösség szelleme.

Aztán történt valami. Újabb forradalmak hatása alatt, keleten és nyugaton, a hármat felosztották. Úgy tűnt, hogy a szabadság nyugatra ment, de megváltoztatta jellegét. Mi Amerikában ezt jól ismerjük. Igen gyakran egyéni szabadsággá vált - az önmagunkra találás korlátok nélküli szabadságává is, de a föld és mások kihasználásának szabadságává is, a meggazdagodás és pazarlás lehetőségével. Az egyenlőség keletre ment, de ez is megváltozott. Az egyén lesüllyesztésévé vált egy személytelen közösségben, a munkatáborok és a piros párttagsági könnyvel bíró tömeg egyenlőségévé.

A harmadik eszmény, hogy az emberi lények mind egyetlen Teremtő Léleknek a gyermekei, akikben megvan a belső egység különbözőségük ellenére -, ez a vallásos szellem elrejtőzött. Sokan azt gondolták, hogy a vallás sohasem tud korszert lenni, és remélték, hogy hamarosan eltűnik. Ehelyett azonban rejtekhelyet talált a közösségekben, gyakran éppen az elnyomottak között.

Innen bukkant fel. A 20. század második felének története újabb forradalmak története, amelynek az volt a célja, hogy visszahozzák és újraegyesítsék azt, amit felosztottak. Forradalmak nyugaton, amelyek vissza akarták állítani az egyenlőséget, legalábbis az alkalmas időt ennek megteremtésére a szabadság földjén. Forradalmak - még mindig befejezetlenek - Temesvártól a pekingi Tienneman térig, helyre akarták állítani a szellemi és kulturális szabadságot, a szocialista egyenlőség és nemzeti egység helyett, amelyet a hitvallásra vagy etnikumra alapoztak.

A történelem célja, mondja az evangélium, nem egyik nép uralma a másik felett, hanem Isten uralma mindannyiunk felett. Az az uralom, amelyben elismerjük egymást egyenlő testvéreknek, akik szabadok és felelősek is egyben a történelem Istene előtt. A modern próféták, mint Martin Luther King, nem Isten országának hívták, hanem a "Szeretett Közösségnek". Ennek a szelleme - állítom - egyrészt a legerőteljesebb eszmény és valóság, amivel csak rendelkezünk, másrészt azonban a legsebezhetőbb, törékenyebb és egyenetlenebb.

A mi legigazabb szavaink árulnak el minket. Pl. igen gyakran úgy beszélünk, mintha ugyanazon nyelv használata vagy ugyanazon etnikai örökség és kultúra a közösség egyetlen alapja lenne. De nekünk unitáriusoknak, mind nyugaton és keleten, ezt jobban kell tudnunk. Mi, akik tanítjuk, hogy Jézus Isten lelkét hordozta és hirdette, hogy az egész emberiség az egy Isten gyermeke.

A mai idők vallási kérdése nem csupán az, hogy "Mit kell tennem, hogy üdvözülhessek?" A nagy kérdés ez: "Mit kell nekünk együtt tennünk, hogy megmentsük ezt a Földet és rajta az emberi közösséget?"

Prédikáljuk az örömhírt, hogy egy közös emberiség vagyunk. Ez nem új üzenet. Már ezt hirdették a próféták és Jézus is. Nem az egység az, amit nekünk kell megteremtünk. Nem, ez adva van Isten által. Nekünk csak hálás szívvel el kell ismernünk és meg kell mutatnunk azáltal, ahogyan beszélünk egymással és cselekszünk egymás iránt.

Életünket, természetesen, valóságos helyen éljük, olyan emberek között, akik sok tekintetben különböznek tőlünk. A világ-közösség nem pusztán hasonlat vagy elvont fogalom. Egy amerikai költő, aki farmer is egyben, Wendell Berry, nagyon egyszerűen határozta meg ezt a közösséget: "Helyileg elismert, kölcsönös egymástól függés". Az emberek kölcsönös függősége; egymással, a földdel, a lelki-szellemi hivatással való kapcsolata; elfogadni a múltat, élni a jelenben és együtt megteremteni a jövőt. Egyetértek másokkal mint pl. Vaclav Havellel abban, hogy még egy elvilágiasodott közösségnek is, amelyet több vallási tradícióhoz tartozók és valláson kívüliek alkotnak, min-

dig van szellemi-erkölcsi dimenziója. Egy igazi közösség: élet és cselekedet a bizalom közös erénye, jóakarát, béketűrés, önuralom, könyörület és megbocsátás által. Ha reméli a hosszú folytatást, serkenteni fogja és serkentenie is kell a tiszteletet mindenki iránt. Ha eléggé bölcs, gyakorolni fogja hatalmát, hogy általa erősítse a tisztességtudatot, és befolyásolja a magatartást, nem kényszer és erőszak által, hanem a fiatalok tanítása, és a régi történetek és énekek megőrzése által, amelyek elmondják, hogy "mi az, ami működik, és mi az, ami nem az egymásrautaltság érzésének fenntartása".

Sokféle közösséget volt alkalmam látni. Amerikában az ország majdnem minden részén laktam, kisvárosoktól el egészen New Yorkig. És még többet meglátogattam. Ebben az évben jártam Japán városaiban és India távoli falvaiban. T. S. Eliot, a költő egyszer azt kérdezte: "Amikor az idegen megkérdi: Mi a célja, értelme ennek a városnak? Azért zsúfolódtak össze, mert szeretitek egymást? Mit válaszoltok? Azért lakunk együtt, hogy pénzt keressünk, vagy pedig ez egy közösség?"

Egy bölcs egyháztág mondta nekem: "Az én legkisebb elvárásom egy közösséggel szemben az, hogy ha nem mutatkozol egy ideig, valaki észreveszi; ha meghalsz, az emberek megállnak emlékezni". Természetesen tovább az úton mindannyiunknak szükségünk van segítőkész együttműködésre és kölcsönös felelősségtudatra.

De bárhová is megyek, látom a közösség szellemét harcolni, amikor amint Berry mondja, fenyeget "a termelés, a gyökértelen, arctalan monokultúra". Nyugaton egy túlságosan erőszakos és sexualizált hírközlés veszélyeztet. Indiában a globális piac megnyitása, amely gazdagságot teremt kevesek számára, de nagy árat fizet a föld és a közösségi élet összeomlása.

Indiában vannak unitáriusok, lehet, hogy nem tudtok róla. Harminc egyházközség, harminc faluban. Amikor száz éve a kálvinista misszionáriusok megismertették őket a kereszténységgel, sokan közülük nem tudták elfogadni az előre elrendelés, a helyettes elégtétel és a szentháromság hittételét. Azt mondták, hogy csak egyedül Jézust tudják megérteni, aki emlékeztet minket, hogy mi az egy Isten gyermekei vagyunk, akit a moszlimok Allahnak hívnak, és akit a hinduk sok néven szólítanak meg, de aki csak egyszerűen azt kéri tőlünk, hogy mindenkivel mint testvérünkkel bánjunk - felebaráttal és idegen-nel egyaránt. Kicsinységük ellenére megpróbálnak ebben a szellemben élni, s a szélesebb közösség részére szabad, elfogulatlan iskolai nevelést biztosítani. Emlékeztetnek egy afrikai közmondásra: "Egy egész falunak kell felnevelnie egy gyermeket".

Az egyedüli megoldást, mondja Buber, nem az egyének elszigetelt életében lehet megtalálni és remélhetjük, hogy a hit sugara újra felragyog minden lélekben a szükség óráján. Az egyedüli megoldást a közösségek életében lehet megtalálni, amelyek szolgálják a "Szeretett Közösség" látomását a történelem tényein túl, akik szolgálják a transzcendenst, még ha nem is fogadják el, hogy van világfeletti Szellem, vagy ha munkájukat úgy végzik, mintha ennek az isteni Szellemnek szolgálnának.

A szentlélek, amelyik a teljességet és a szentséget munkálja, minden nyelven és kultúrában megjelenik. Indiában láttam, hinduk, moszlimok és unitáriusok között nők dolgoztak egymás mellett a közös ügy szolgálatában a betegség, kétségbeesés és megosztottság ellen. Mindenütt jelen van, ahol tudatában vagyunk, hogy milyen mélyen egymáshoz tartozunk mind az öt és fél milliárdan, ahányan most hollygónkon lakunk. Mindenütt, ahol emlékeztet arra, hogy a közösségeket, amelyekben élünk, nem szabad magától értetődőknek vennünk és elhanyagolnunk. Rajtuk keresztül élünk és nekik tartozunk felelősséggel egy

igazságos és mindnyájunkat magában foglaló közösségért, amely az egész emberiséget szolgálja.

Az egyház prófétai küldetése, hogy emlékeztessen minket erre, hogy pásztorációs szolgálata által teremtsen közösségeket, amelyekben senkinek a hiányzása nem marad észrevétlenül és halála emlékezet nélkül. Hivatása emlékeztetni minket a gondviselésre, hogy nem az egységet kell létrehoznunk, hanem csak felismernünk és nyilvánvalóvá tennünk mindenki számára.

A hiteles egység nem attól függ, hogy ugyanazt a nyelvet beszéljük, vagy ugyanazok az őseink, szokásaink, vagy ugyanazt a hitet valljuk. Mind ugyanazt a levegőt szívjuk, vágyakozunk, szenvedünk, meghalunk. Életünk próbája írva van a hitben, reményben és szeretben, amellyel végezzük munkánkat. Szükségünk van egymásra, közösségben élni.

Amikor készültem arra, hogy elkész lehessen, néha eltöprengtem azon: mi vonzza az embereket, egyik nemzedéket a másik után a vallási közösségbe? Ez csupán szokás vagy tradíció? Ezt kérdeztem nagyanyámtól is, aki olyan hűségesen járt templomba. Szlovákiában született. Tíz éves sem volt, amikor árva lett és Amerikába jött. Alig járt iskolába, csak egy pár magyar osztályt. Tört angolsággal beszélt, amikor válaszolt: "Ó János, tudod, hogy néha a lélek nagyon üresnek érzi magát. És a hit olyan kicsi, mint egy mustármag".

Tudtam. Nekem is voltak hasonló érzéseim. Én ismertem az ő történetét is. Hogyan jött Amerikába tizenévesként, hogyan találkozott és ment férjhez egy másik szlovák árvához. Az I. világháború és az azt követő nagy influenzajárvány végén, ő és nagyapám eltemették négy gyermeküket. Attól kezdve nagyapám nem ment többé templomba, mert a pap nem jött, hogy feladja az utolsó kenetet, amikor úgy látszott, hogy a felesége is haldoklik. Aztán a nagy gazdasági válság idején, az 1930-as években, amikor nagyapám munka nélkül maradt, otthagyták addigi otthonukat és két évig küszködtek a megélhetésért Texasban, egy tenyérnyi földön. Mialatt itt Európában a II. világháború folyamán közel minden rokunkat megölték a Hitler-ellenes harcban.

"Megyek a templomba - mondta nagyanyám -, és hálásnak kell lennem, hogy még élek. Többé nem gondolok az én problémáimra, mások is vannak itt. Tudom, hogy sokuknak a terhe jóval nagyobb mint az enyém. Imádkozom velük és értük. Imádkozom érted és testvéreidért és unokatestvéreidért, és minden fiatalért. Néha az sem baj, ha a prédikáció nem olyan jó. Természetesen nem láthatom előre a jövőt, senki sem látja, de imáimban a reménység visszatér. Szeretetem úgyszintén. Aztán hazamegyek nagyapához, senkinek sem jó, ha megkeseredett. Megpróbálom jobban szeretni őt, hogy ne legyen az, hanem segítsen nekem, hogy tegyünk valami szépet valakiért, hogy a világ közösséggé válhasson". És nem azért vagyunk-e mi is itt, testvéreim?

Látjátok, nagyanyám tudta, hogy a hit nem annyira a hitről való tanítás, sokkal inkább bátorság és hála, még az élet nagy veszteségei ellenére is. És a reménység nem ismeretanyag, nem tudása annak, hogy minden jó lesz - egyénként és együtt is. Hanem elkötelezés, hűség a "Szeretett Közösség" szelleméhez, amely mindig a láthatár fölött áll, de amely nélkül nincs értelmes emberi jövő. És a szeretet nem pusztán érzélem, hanem életút a közösségben, szolgálva azt a szellemet az igazság és könyörületesség keresésével.

Mai imádságom értetek és értünk nagyon egyszerű: Isten, aki Szellem, amely ott volt minden igaz közösségben és azok szolgáltaival, legyen velünk, élessze újjá lelkünket hitben, reménységben és szeretetben, hogy kövessük Isten akaratát, és lakozzunk Isten békességében, most és mindörökké. Ámen.

Dr. THOMAS A. CHULAK

VISSZATÉRÉS A GYÖKEREIMHEZ*

Lk 8,5-8

Kedves unitárius testvéreim! Nagyon megtisztelő számomra, hogy ma veletek lehetek!

Része vagyok az élet fájának, amelynek gyökerei a földben vannak, ágai pedig a levegőben. Levél vagyok egy olyan fán, amely rügyezik, virágozik és esetleg kidől. Szerencsére az én életem még virágban van, és az én együttlétem veletek életet adó. A mi gyökereink Amerikában nem túl mélyek, csupán valamivel több, mint kétszáz éve vagyunk egy nemzet. Soknak nagyszülei a világ más részeiről jöttek. Az első világháború idején nagyanyám, Anna Kasmir és nagyapám Joseph Chulak a szlovákiai Eperjes meletti falvakból Amerikába vándorolt.

Életem során az Amerikai Egyesült Államok 17 különböző városában laktam, és minden egyes alkalommal, amikor elköltöztünk, alkalmazkodnom kellett, tudakozódnom az emberek felől, és megpróbáltam otthonra találni azokban a közösségekben, amelyekben éltem. Szeretek jönni-menni, és új helyeket felfedezni, de szükségem van arra is, hogy megismerjem a gyökereimet, és kapcsolatban álljak azokkal. Ezért is utaztam Kelet-Európába. Szükségem van tapasztalatokat szerezni a nagyszüleim falvairól, ugyanakkor arra is, hogy megtaláljam vallásom gyökereit.

Apám katolikusnak született, anyám baptista volt. Miután összeházasodtak, a bátyámat és nővéremet katolikusnak keresztelték, ám amikor én megszülettem, a szüleim már elhagyták a katolikus egyházat, és éppen egy másik vallás iránt érdeklődtek. Néhány év múlva fedezték fel az unitarizmust Chicago városában. Kicsi koromtól jártam vasárnapi iskolába és tanultam hitünk történetét. Tanultam Magyarországról és Erdélyről. Tanultam János Zsigmondról és Dávid Ferencről. Tanultam, hogy Erdély az a hely, ahol az unitarizmus megszületett. Később felnőttként kezdtem olvasni a ti történelmeteket, amely az én történelmem is ugyanakkor, az unitarizmus kezdetéről, a túlélésért folytatott harcaitokról, a vágyatokról, hogy szabadság, lelkiismeretesség és türelem jellemezze a vallást és a társadalmat. Tudom, hogy nem mindig volt könnyű élete az unitarizmusnak. Megadattak nektek a szabadság és nyitottság pillanatai a történelemben. De az elnyomás és a félelem ideje is. A történelem jelen pillanatában a szabadság egy új korszakának a kezdetén vagytok, nehéz az út, de hiszem, hogy reménységgel teli.

Lukács evangéliuma 8. részében olvashatjuk: "Kiment a magvető vetni. Vetés közben némelyik mag az útfélre esett, és eltaposták vagy megették az égi madarak. Némelyik a sziklás földre esett, és amikor kinőtt, elszáradt, mert nem kapott nedvességet. Némelyik a tövises közé esett, és amikor vele együtt felnőttek a tövises is, megfojtották. Némelyik pedig a jó földbe esett, és amikor felnőtt, százszoros termést hozott" (5-8. v.).

---

* Elhangzott a csíkszeredai unitárius templomban 1994. július 24-én